

**T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI**

AİLE VE TÜKETİCİ HİZMETLERİ

**YAŞLI BİREYLERE SOSYAL DESTEK
HİZMETİ VEREN KURUM VE
KURULUŞLAR
762SHD019**

Ankara, 2011

- Bu modül, mesleki ve teknik eğitim okul/kurumlarında uygulanan Çerçeve Öğretim Programlarında yer alan yeterlikleri kazandırmaya yönelik olarak öğrencilere rehberlik etmek amacıyla hazırlanmış bireysel öğrenme materyalidir.
- Millî Eğitim Bakanlığınca ücretsiz olarak verilmiştir.
- PARA İLE SATILMAZ.

İÇİNDEKİLER

AÇIKLAMALAR	ii
GİRİŞ	1
ÖĞRENME FAALİYETİ-1	3
1. TÜRKİYE'DE YAŞLILARIN DURUMU	3
1.1. Hukuki Durum.....	6
1.2. Uygulama Politikaları	8
1.3. Uluslararası Taahhütler	9
UYGULAMA FAALİYETİ.....	11
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME.....	12
ÖĞRENME FAALİYETİ-2	13
2. TÜRKİYE'DE YAŞLILARA GÖTÜRÜLEN HİZMETLER	13
2.1. Kamu Kurum ve Kuruluşlarınca Götürülen Hizmetler	15
2.1.1. Sosyal Güvenlik	15
2.1.2. Sosyal Yardımlar	16
2.1.3. Sosyal Hizmetler	17
2.1.4. Sağlık Hizmetleri.....	24
2.2. Sivil Toplum Kuruluşları ve Özel Kuruluşlarca Götürülen Hizmetler	25
2.2.1. Sivil Toplum Kuruluşlarınca Götürülen Hizmetler	25
2.2.2. Özel Kuruluşlarca Götürülen Hizmetler	26
UYGULAMA FAALİYETİ.....	29
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME.....	30
MODÜL DEĞERLENDİRME	31
CEVAP ANAHTARLARI.....	33
ÖNERİLEN KAYNAKLAR.....	34
KAYNAKÇA	35

AÇIKLAMALAR

KOD	762SHD019
ALAN	Aile ve Tüketici Hizmetleri
DAL/MESLEK	Sosyal Destek Hizmetleri
MODÜLÜN ADI	Yaşlı Bireylere Sosyal Destek Hizmeti Veren Kurum ve Kuruluşlar
MODÜLÜN TANIMI	Yaşlı bireyleri, sosyal destek hizmeti veren kurum ve kuruluşlara yönlendirme ile ilgili bilgi ve becerilerin verildiği öğrenme materyalidir.
SÜRE	40/24
ÖN KOŞUL	
YETERLİK	Yaşlı bireyleri, sosyal destek hizmeti veren kurum ve kuruluşlara yönlendirmek
MODÜLÜN AMACI	Genel Amaç Yaşlı bireyleri yasal uygulamalar çerçevesinde sosyal destek hizmeti veren kurum ve kuruluşlara yönlendirebileceksiniz. Amaçlar <ol style="list-style-type: none">1. Yasal uygulamalar çerçevesinde Türkiye’de yaşlıların durumunu inceleyebileceksiniz.2. Yasal uygulamalar çerçevesinde Türkiye’de yaşlılara götürülen hizmetleri inceleyebileceksiniz.
EĞİTİM ÖĞRETİM ORTAMLARI VE DONANIMLARI	Ortam: Sınıf, hasta ve yaşlı bakım kurumları, özel ve kamu kurum ve kuruluşları, atölye, kütüphane, aile ortamı, kendi kendinize ve grupla çalışabileceğiniz tüm ortamlar Donanım: Kaynak kitaplar, bilgisayar, projeksiyon, afiş, fotoğraflar, broşür, dergiler, uyarıcı pano, duyuru panosu, uyarıcı resimler, teyp, konuya yönelik CD, VCD, tahta, kalem vb.
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	Modül içinde yer alan her öğrenme faaliyetinden sonra verilen ölçme araçları ile kendinizi değerlendireceksiniz. Öğretmen modül sonunda ölçme aracı (çoktan seçmeli test, doğru-yanlış testi, boşluk doldurma vb.) kullanarak modül uygulamaları ile kazandığımız bilgi ve becerileri ölçerek sizi değerlendirecektir.

GİRİŞ

Sevgili Öğrenci,

Yaşlılarımız bizim geçmişimizdir. Onlara sahip çıkmak hem birey olarak hem de toplum olarak en önemli görevlerimizdir. Ülkemizde ve diğer tüm ülkelerde yaşlanmaya bakış açısı, yaşlıya bakım sağlamanın ötesinde toplumla bütünleşme, kaybolan statü ve rolleri yeniden kazanma, işlevleri artırma ve boş zamanları etkili değerlendirme gibi konular ön plana çıkarılmakta ve bu yönde politikalar uygulanmaktadır.

Toplumda yaşlı denilince bakıma muhtaç, yürüme güçlüğü olan, değişime kapalı, mutsuz, yalnız ve sosyal ilişkileri zayıflamış bireyler akla gelebilmektedir. Tecrübe ve bilgelik gibi yaşlılığın olumlu yönleri görülmeyip daima yaşlılık ile ilgili olumsuzluklara dikkat çekilmekte, aktif ve sağlıklı yaşlılık süreci geçiren çok sayıda yaşlı göz ardı edilmektedir.

Yaşlı bireylerin toplumun olumsuz bakış açısını benimsemeleri ve bağımsızlıklarını kaybederek temel ihtiyaçlarını karşılamada başka birilerine bağımlı olma korkuları yaşam kalitelerini olumsuz yönde etkilemektedir.

Son yıllarda ülkemizde yaşlılığa bakış açısı geleneksel değerler içerisinde yalnızca saygı duyma ve koruma düzeyinde kalmayıp sağlıklı yaşlanma konusu ele alınıp bu konuya toplum olarak dikkat çekilmeye başlanmıştır. Bu yönde üniversiteler başta olmak üzere sivil toplum kuruluşlarının da katkılarıyla geriatri ile ilgili bölümler, merkezler ve derneklerin açılarak bilimsel düzeyde yaşlılığa yeni bir bakış açısının geliştirilmesine başlanmıştır.

Bu modül ile yasal uygulamalar çerçevesinde Türkiye'deki yaşlıların durumunu inceleyecek ve yaşlılara sosyal destek hizmeti veren kurum ve kuruluşlar hakkında bilgi sahibi olabileceksiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-1

AMAÇ

Türkiye’de yaşlıların durumunu inceleyebileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Türkiye’de yaşlılara sosyal destek hizmeti veren kamu kuruluşu ve özel kuruluşları araştırınız.
- Edindiğiniz bilgileri arkadaşlarınızla paylaşınız.

1. TÜRKİYE’DE YAŞLILARIN DURUMU

Yaşlılık göreceli bir kavramdır. Her yaşlının bir biyolojik geçmişi, iş deneyimleri ve duygusal yaşamı vardır. Ayrıca yaşlılık bir toplumdan diğerine ve çağa göre de farklılık gösterir. Her insanda yaşlanmakla ölmek arasında süren mücadelede toplumsal ve kültürel etmenler önemli rol oynar. Yaşlanma, bireysel bir değişim olarak kişinin fiziksel ve ruhsal yönden gerilemesidir. Yaşlanma bireysel olmakla birlikte toplumsal değerler ve diğer etkenler toplumda yaşlı ve yaşlılığa verilen değeri ve yeri belirlemektedir. Bu nedenle yaşlılık sadece biyolojik bir olay değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel bir olaydır.

Resim 1.1: Yaşlılık her toplumda farklılık gösteren bir kavram

“Yaşlı kimdir?”, “Yaşlılık ne zaman başlar?” sorularını tek bir tanımla cevaplamak doğru değildir. Emeklilik, sigorta, planlama konularında yaşlılığı belirlemede istatistiksel

yöntemler kullanılır. Demografik çalışmalarda ve analizlerde, sosyal politikada istatistiki bilgiler gerekli olmakla birlikte yaşlının durumunu açıklamada yetersiz kalmaktadır. Çünkü bedensel yaşlanma ile zihinsel ve ruhsal yaşlanmanın gerçekleşme hızı ve zamanı oldukça farklıdır.

Resim 1.2: Yaşlanmanın hızı ve zamanı farklı

Yaşlılık, yaşamın diğer evreleri gibi doğal, kaçınılmaz ve tüm insanlar için geçerli olan bir durumdur. Bireyin kalıtımla getirdiği özelliklere, beslenmesine, çevre koşullarına ve kültürel çabalarına göre erken ya da geç, sorunlu ya da az sorunsuz olur. Biyolojik yaşlanma böyle bir gelişimi zorunlu kılmakla birlikte bu değerlendirmenin kesin ve değişmez olduğu söylenemez. Yaşlanma ile birlikte zihinsel ve fiziksel kapasitede azalma, hareket yeteneğinde yavaşlama görülse de birey kendini yaşlı hissetmeyebilir. Yaşlılık, durağan ve değişmez bir yaşam dönemi değildir. Tam karşısı, yaşlılık çeşitli güçlerin etkileşimini içerir.

Türkiye’de yaşlılık sorunu demografik, ekonomik ve sosyokültürel yapıdan kaynaklanan nedenlerle endüstrileşmiş Batı toplumlarının gerisinden gelmektedir. Ancak bu durum sorunun olmadığı anlamını taşımaz. Çünkü 2000’li yıllarda gelişmekte olan ülkeler kategorisinde Avrupa Birliği’ne aday bir ülke olarak yaşlı nüfusun sayısının gelişmiş ülkelere iki kat daha fazla olacağı tahmin edilmekte ve yaşlılık toplumun büyük bir sorunu olmadan önlemlerin alınmasını gerektirmektedir.

Yaşlılık sorunu, her şeyden önce tıbbi ve toplumsal bir nitelik taşımaktadır. Bu konuda var olan güçlükleri yenmek için yaşlanmaya ilişkin koruyucu tıp konusuna daha da önem verilmelidir. Gerontolojinin ana sorunlarından biri yaşlanmanın sebep olduğu değişimlerle hastalıktan kaynaklanan değişimlerin nasıl ayırt edileceğidir. Bu konuda güçlükleri yenmek için yaşlanmayla ilgili koruyucu tıba daha çok önem verilmelidir.

Eğitim sürecine katılma bireyler ve toplum açısından önemlidir. Eğitimli bireylere sahip toplumların gelişme sürecinde daha hızlı ilerledikleri açıktır. Hem ekonomik hem de sosyal açıdan toplumların refahında eğitim önemli rol oynamaktadır. Ancak kadın ve erkek nüfus arasında eğitim sürecine katılmada bir farklılaşma olduğu görülmektedir. Neredeyse tüm dünyada yaşlı erkeklerin yaşlı kadınlara göre hem eğitim düzeyi hem de eğitim alıp almama noktasında avantajlı oldukları görülmektedir. Eğitim almada cinsiyet farklılaşması

özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde çok belirgindir. Yaşlılarla ilgilenen bilim dalları sosyal gerontoloji ve geriatri dir.

- **Sosyal gerontoloji:** Gerontoloji biliminin bir alt disiplini dir. Dolayısıyla ilk önce gerontoloji biliminin tanınması gerekmektedir. Gerontoloji; yaşlılık sürecini, yaşlanmanın sebeplerini ve şartlarını, yaşla ilgili davranış biçimlerini ve yaşlanma süreci çerçevesinde değişen tutum ve davranış kalıplarını araştıran bir bilim dalıdır. Fizyolojik olarak yaşlanmanın sosyoekonomik, biyolojik ve sosyolojik yönlerini ilmî metotlarla inceleyen bir disiplini dir. Sosyal psikoloji, biyoloji, sosyoloji, sosyal konut, yaşlılar politikası ve şehir planlaması ile yakından ilgili olan gerontoloji, kişinin hayatına yıllar eklemekten dolayı kişinin yaşlılık hâlinde de kaliteli bir hayat sürmesini temin etmek isteyen bir bilim dalıdır. 1945 yılında Amerika’da ilk “Gerontoloji Derneği” kurulmuştur. 1960’lı yıllarda gerontoloji, Batı dünyasında görülen nüfus azalması ile birlikte toplumda artan yaşlanma oranının etkisiyle akademik bir disiplin olarak hızla gelişmiştir.
- **Geriatri:** Tıp biliminin bir kolu olan geriatri bilimi “geras (ihtiyarlık yaşı)” ve “iatros (fizikçi)” kelimelerinden türeyen, yaşlılıkla ilgili olabilecek bütün psikososyal konuları ve hastalıkları inceleyen bilim dalıdır. Yaşlılık hâlinde ortaya çıkan hastalıkların mahiyeti ile ilgilenen, yaşlılıktan doğan hastalıkların koruyucu, tedavi edici, rehabilite edici ve sosyal yönleri ile ilgilenen tıp biliminin bir dalıdır.

Gerontoloji, daha çok yaşlanma süreciyle ilgilenirken geriatri, daha çok yaşlılarda görülen hastalıkların tedavisi üzerine çalışmalar yapmaktadır. Gerek sosyal gerontoloji gerekse sosyal geriatri yaşlanma sürecinin ve yaşlı hastalıklarının sosyal boyutu üzerinde durmaktadır.

Sosyal gerontolojinin alanı ise daha geniştir. Nitekim bu bilim dalı şöyle tanımlanmaktadır: “Bir ülkenin istihdam yapısı ve dokusu, çevre faktörleri, sosyal güvenlik sistemleri, sosyal hizmetleri, ölüm ve doğum tabloları, gelir, eğitim, beslenme, sağlık hizmetleri ve diğer sosyal faktörlerin yaşlılar ile ilgili bilgilerin ışığı altında, yaşlıların yapılarına uygun olarak tanzim edilmesidir.” Sosyal gerontoloji kapsamında geliştirilen hedefler ve bununla ilgili sosyal politikalar:

- 65 yaşını doldurmuş kişilere emekli hakkı verilmesi ile birlikte bu yaşın üzerinde olanlara uygun gönüllü istihdam politikaları geliştirmektir.
- Yaşlılarda görülen yalnızlık duygusunu ortadan kaldırabilmek için yaşlılara yönelik psikososyal aktivitelerin organize edilmesine devletin dolaylı ve dolaysız olarak katkıda bulunmasıdır.
- Bazı yaşlı kişilerde bakıma muhtaçlık durumu söz konusu olduğu için bakım yurtlarının tesisine önem vermek ve uzman bakıcıların yetiştirilmesi için sosyal bakım eğitim programları oluşturmaktır.
- Yaşlıların ikamet sorununa çözüm getirmek amacıyla sosyal nitelikli huzur evleri ve yaşlı bakım evleri tesis etmektir.

- Hastane polikliniklerinde yaşlılara yönelik yoğun bakım ve geriatri üniteleri açmak ve hastalıklara karşı erken teşhis ve tedavi hizmetleri sunmaktır.
- Koruyucu sağlık hizmetleri geliştirmektir.
- Toplumun yaşlanma ve bakım hizmetleri konusunda eğitilmesini sağlamaktır.
- Evde bakım, evlere yemek servisi, yaşlıları ziyaret programları tertiplemeektir.
- Yaşlılarda görülen ölüm korkusuna karşı manevi telkin hizmetleri sunan bir yapı oluşturmaktır.

Günümüzde yaşlılık ile ilgili politikalar ve programlar, yaşam kalitesini ve genel sağlığı artırmaya odaklanmaktadır. Üretken, başarılı ve bağımsız bir yaşlanma hedeflenmektedir. Başarılı yaşlanma yalnızca sağlık yönünden değil, aynı zamanda psikolojik ve sosyal yönden de tam bir iyilik hâlinin varlığını işaret eden bir kavramdır. Yaşam süresinin uzunluğu, biyolojik ve zihinsel sağlık, bilişsel yeterlilik, sosyal yeterlilik ve üretkenlik, kişisel kontrol ve yaşamdan zevk alma başarılı yaşlanmanın en temel göstergeleridir. Bireylerin başarılı bir biçimde yaşlanması yalnızca bireysel özellikleriyle değil, toplumsal açıdan kendilerine sağlanacak psikososyal, ekonomik ve fizyolojik yöndeki destek hizmetleriyle de yakından ilişkilidir. Sevindirici olan konu, son yıllarda ülkemizde yaşlılığa bakış açısının geleneksel değerler içerisinde yalnızca saygı duyma ve koruma boyutunda kalmayıp sağlıklı yaşlanma konusunun ele alınması ve bu konuya dikkat çekilmesidir. Bu yönde üniversiteler başta olmak üzere sivil toplum kuruluşlarının da katkılarıyla geriatri ile ilgili bölümlerin, merkezlerin ve derneklerin açılarak bilimsel düzeyde yaşlılığa yeni bir bakış açısının geliştirilmeye başlanmasıdır.

1.1. Hukuki Durum

Cumhuriyet'in ilanından sonra 1930 tarihinde yürürlüğü giren 1580 sayılı Yasa ile ilk defa kamu kuruluşu olan belediyelere bakıma muhtaç yaşlıların korunması, yaşlı evleri yapma ve yönetme yükümlülüğü getirilmesi üzerine değişik illerde aceze evleri, güçsüzler yurdu, düşkünlerevi ve huzurevi adı altında yatılı yaşlı kuruluşları açılmıştır. Aynı zamanda çeşitli dernekler, azınlıklar ve gerçek kişiler de yaşlılara hizmet vermek amacıyla yatılı yaşlı kuruluşları açmışlardır.

10.07.2004 tarihinde kabul edilen 5216 sayılı Yeni Büyükşehir Belediyesi Kanunu'na göre büyükşehir, ilçe ve ilk kademe belediyelerinin görev ve sorumlulukları genel hatları ile belirlenmiş, yaşlılar konusunda; "Hizmet sunumunda özürlü, yaşlı, düşkün ve dar gelirlilerin durumuna uygun yöntemler uygulanır." şeklinde genel bir hüküm yer almıştır.

Her türlü sosyal yardım ve güvenlik hizmetlerini düzenlemek, korunmaya muhtaç yaşlı, çocuk ve özürülülerin bakımı, bir kuruma yerleştirilmesi ve rehabilitasyonu ile çalışma gücünden yoksun yoksul kimselerin sosyal güvenliğini sağlamak üzere 3017 sayılı Sağlık Sosyal Yardım Bakanlığı Teşkilat Kanunu'nun 17. maddesine istinaden 225 sayılı Kanun'un 4. maddesi ile 1963 yılında Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü kurulmuştur.

1982 Anayasası'nın 61. maddesi sosyal hizmetler alanına giren grupları açık bir şekilde belirlemiş; korunmaya, bakıma, yardıma ve rehabilitasyona muhtaç çocuk, sakat ve yaşlılara öncelik tanıyarak devletin bu alanda gerekli teşkilat ve tesisleri kurması veya

kurdurması hükmünü getirmiştir. Anayasa'nın bu hükmü doğrultusunda hazırlanan ve 27.05.1983 tarihinde Resmî Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ile sosyal hizmetlere ilişkin faaliyetlerin devletin denetim ve gözetiminde halkın gönüllü katkı ve katılımı da sağlanarak bir bütünlük içinde yürütülmesi esası getirilmiştir. Böylece 2828 sayılı Kanunla kurulan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK); “ekonomik ve sosyal yoksunluk içinde olan özel ihtiyaç gruplarının (aile, çocuk, sakat, muhtaç yaşlı ve diğer kişiler) ihtiyaçlarının karşılanmasını, çeşitli sorunların önlenmesi ve çözümlenmesine yardımcı olunmasını, hayat standartlarının iyileştirilmesini amaçlayan sistemli ve programlı hizmetler bütünü olarak mahalli ve ulusal düzeyde planlama, yönetim ve denetleme” görevini üstlenmiştir.

Resim 1.3: Yaşlı bakım merkezinden bir görüntü

Kanun'un 3. maddesi “sosyal ve ekonomik yönden yoksunluk içinde olup korunmaya, bakıma ve yardıma muhtaç kişi” olarak huzurevleri; “muhtaç yaşlı kişileri huzurlu bir ortamda korumak ve bakmak, sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılamak” amacıyla kurulan yatılı sosyal hizmet kuruluşları olarak tanımlanmıştır. Bakım ve rehabilitasyon merkezleri de “bedensel, zihinsel ve ruhsal özürleri nedeniyle normal yaşamın gereklerine uyamama durumunda olan kişilerin fonksiyon kayıplarını gidermek ve toplum içinde kendi kendilerine yeterli olmalarını sağlayan beceriler kazandırmak veya bu becerileri kazanmayanlara devamlı bakmak üzere kurulan sosyal hizmet kuruluşları” olarak tanımlanmaktadır. Kanun'un 4. maddesinde sosyal hizmet programlarının uygulanmasında öncelik verilenler arasında yaşlılar da yer almaktadır.

Kanun'un 4. maddesinde; “Sosyal hizmetler alanında faaliyet gösteren kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar arasında koordinasyon ve iş birliği tesis edilerek güç birliği sağlanır. Mevcut kaynaklara en verimli şekilde işlerlik kazandırılır.”, “Bu kanunla kurulan kuruma bağlı kuruluşların dışındaki sosyal hizmet kuruluşlarının kurulması izne tabi olup alınacak tertip ve tedbirlerle bunların hizmet, işleyiş ve personele ilişkin hususlarında tespit edilen standart ve esaslarına uygun olarak faaliyette bulunmaları sağlanır.” hükmü yer almaktadır. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu;

- Yaşlılara yönelik huzurevi ile benzer nitelikteki sosyal hizmet kuruluşlarının yurt sathında dengeli ve ihtiyaçlara dayalı olarak kurulması ve belirli program çerçevesinde yaygınlaştırılması ile ilgili faaliyetleri planlamak, uygulamak ve yürütülmesini takip ve koordine etmek,
- Yaşlıların toplum içinde korunması ile ilgili faaliyetleri düzenlemek ve yürütülmesini sağlamak,
- Kamu kuruluşları ile gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişilerinince açılacak yaşlı kuruluşlarının açılmaları, çalışmaları ve denetlenmeleri ile ilgili esasları belirlemek, rehberlik etmek, uygulamayı takip, koordine etmek ve denetlemekle görevlendirilmiştir.

2828 sayılı Kanun'un 34. ve 35. maddelerinde de "Açılacak özel kurumların açılış izni, standartları ve denetleme esasları bir yönetmelikle düzenlenir." denilmektedir. Bu maddeler doğrultusunda Özel Huzurevleri ve Yaşlı Bakımevleri Yönetmeliği 3 Eylül 1997 tarihinde 23099 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmelikle gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişilerine ait huzurevlerinin ve bakımevlerinin açılış, hizmet, personel ve işleyiş koşulları ile ücret, denetim, devir ve kapatılma işlem ve esaslarını belirlemek amaçlanmıştır.

Özel Huzurevleri ve Yaşlı Bakımevleri Yönetmeliği hükümleri gereği; 55 ve daha yukarı yaşlarda olup sosyal ve/veya ekonomik yönden yoksunluk içinde bulunan, kurum bakımına ihtiyacı olan yaşlı bireylerin özel huzurevlerinde, özel bakıma ihtiyaç duyan yaşlıların ise bakımevlerinde bakım ve korunmaları sağlanmaktadır.

25.03.1997 tarihinde 571 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kurulan "Özürlüler İdaresi Başkanlığı"nda özürlülere yönelik hizmetlerin yürütülmesi, ulusal ve uluslararası kuruluşlar arası koordinasyonun sağlanması ve ulusal politikaların oluşturulmasına yardımcı olunması amaçlanmıştır. 01.07.2005 tarihinde yürürlüğe giren "Özürlüler Kanunu" çerçevesinde ise yaşlılarda özürlülüğün erken teşhisi, değerlendirilmesi ve tedavisine yönelik programların hazırlanması konusunda yaşlılarla ilgili maddeler yer almış ve "Yaşlı Hizmetleri Daire Başkanlığı"nın adı "Yaşlı Bakım Hizmetleri Daire Başkanlığı" olarak değiştirilmiştir. Ayrıca yaşlıların sosyal güvenliğinin sağlanması amacıyla belirli bir süre çalıştıktan sonra emeklilik aylığı almaya hak kazanmış olanlara yönelik sosyal güvenlik hizmetleri de gerçekleştirilmektedir.

Değişen dünya ve ülkemiz koşulları ile birlikte uygulanan hükümet politikaları ile de bu kurum ve kuruluşların çalışma alanları ve bağlı oldukları bakanlıklar da değişim göstermektedir. Bu değişimler görsel ve yazılı basından takip edilmelidir.

1.2. Uygulama Politikaları

2828 sayılı Yasa'nın öngördüğü esaslar doğrultusunda yaşlılara yönelik var olan hizmetler üç yönetmelik çerçevesinde yürütülmektedir. Bunlar;

- SHÇEK Huzurevleri ile Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi Yönetmeliği,

- Özel Huzurevleri ve Yaşlı Bakımevleri Yönetmeliği,
- Kamu Kurum ve Kuruluşları Bünyesinde açılacak “Huzurevlerinin Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkındaki Yönetmelik”tir.

Ayrıca Türkiye’de 1963 yılında başlayan planlı kalkınma çabaları, beş yıllık kalkınma planıyla her alanda politikaların geliştirilmesi amacıyla yönelik olarak günümüze kadar sürmüştür. Sekizincisi gündemde olan bu planlarda bazen sosyal güvenlik bazen de sosyal hizmetler başlığı altında ele alınan yaşlı politikaları hemen tüm planlarda yer almıştır.

1.3. Uluslararası Taahhütler

Dünya Sağlık Örgütü’nün 21. yüzyılda “herkes için sağlık” temasında 5. hedef doğrudan yaşlı bireyle ilgiliyken, 13. hedef sağlıklı ortam olanağı sağlamaya ilişkin düzenlemeler getirmektedir. Kahire’de yapılan, Türkiye’nin de katıldığı “Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı”nda dünya nüfusunun giderek yaşlanması ve nüfusun yaşlanmasının sosyal ve ekonomik etkileri üzerinde durulmuş, yaşlı bireyin toplumun kalkınmasında önemli bir kaynak olarak ele alınması gerektiği vurgulanmıştır. Yine bu konferansta aile üyelerin yaşlı bireye bakabilmesi için gereken sosyal destek sistemlerinin sağlanması, yaşlı birey için sağlık bakımı, ekonomik ve sosyal güvenlik sistemlerinin oluşturulması gibi hedefler belirlenmiştir.

İlk defa 1982 yılında Viyana’da yaşlanma ile ilgili politikaları belirlemek adına “1. Yaşlılık Asamblesi” düzenlenmiştir. Asamblede kabul edilen “Viyana Uluslararası Yaşlanma Eylem Planı” aynı Birleşmiş Milletler Genele Kurulu tarafından da onaylanmıştır. Bağımsız yaşam, katılımcılık, bakım, onurlu yaşam ve kendini gerçekleştirme gibi beş başlıkta özetlenebilecek çıktılar detaylı öneriler sunmuştur.

8–12 Nisan 2002 tarihinde Birleşmiş Milletler tarafından Madrid’de düzenlenmiş olan “2. Yaşlılık Asamblesi”nde ise yaşlı nüfusun yaşam kalitelerinin iyileştirilmesi, topluma uyum, geçim ve sağlık problemleri ile tüm yaş gruplarını kapsayan politikalar oluşturulması ekseninde “Uluslararası Eylem Planı” hazırlanmıştır. “2002 Uluslararası Eylem Planı”, özellikle gelecek yirmi yıl için yaşlanma politikaları ve uygulamaları konusunda öncelikleri belirlemiş ve yapılacak eylemleri tanımlamıştır. Her iki asamble de küresel ölçekte öneriler sunmasına karşın “Viyana Eylem Planı” daha çok gelişmiş ülkelere; “Madrid Eylem Planı” ise daha çok gelişmekte olan ülkelere vurgu yapmaktadır.

Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA); yaşlanmanın, Birleşmiş Milletler (BM) Binyıl Bildirgesi’nde yer alan ve uluslararası alanda kabul görmüş kalkınma hedeflerine özellikle de yoksulluğu ortadan kaldırma hedefine ulaşmayı sağlayacak eylemlere dâhil edilmesi savunmaktadır. Binyıl Bildirgesi, yaşlılara ilişkin özel bir gönderme yapmamasına rağmen Binyıl Kalkınma Hedeflerinden (MDG), “2015 yılına kadar yoksulluk içinde yaşayan insanların oranının yarıya indirilmesi” hedefinin gerçekleştirilmesi kalkınma çerçevelerinde ve yoksulluğu azaltma stratejilerinde yaşlılarla ilgili meselelerin ele alınmasını gerektirmektedir. Binyıl Kalkınma Hedeflerinin ve Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı’nın da dâhil olduğu uluslararası alanda kabul görmüş diğer kalkınma hedeflerinin gerçekleştirilmesine katkıda bulunmak için yaşlanmayla ilgili meselelerin ve

yaşlı insanların sorunlarının ulusal kalkınma gündemine ve yoksulluğu azaltma stratejilerine dâhil edilmesi gerektiği savunulmaktadır.

Yaşlanmayla ilgili “Uluslararası Madrid Eylem Planı”nın uygulamaya geçirilmesinin bir parçası olarak UNFPA; yaşlanma ve toplumsal cinsiyet gibi konuları, yoksulluğu azaltma stratejileri ve ulusal ekonomik ve sosyal kalkınma planlarına dâhil etmek için ulusal kapasitenin güçlendirilmesini desteklemeye devam etmektedir. Amaç, yaşlanmakta olan nüfusun sosyal, sağlık ve ekonomik sonuçlarının yol açtığı sorunlara ve yaşlı insanların özellikle de fakirlerin ve kadınların ihtiyaçlarına çözüm yolu üretecek kamu politikasını etkilemektir.

UNFPA; yaşlanmakta olan nüfus, bu nüfusun sosyokültürel durumu, sosyal ve ekonomik sonuçları ile ilgili araştırmaları desteklemektedir. Yoksul olan yaşlıların seslerine kulak veren araştırmalara özel bir önem vermektedir. Fon, “Uluslararası Malta Yaşlanma Enstitüsü” ve Columbia Üniversitesi’nde kurulan “Uluslararası Politika Geliştirme ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Yaşlı Nüfusun Kapasitesini Artırma Programı” gibi eğitim kurumlarını destekleyerek yaşlı insanların sorunlarını ele alan gelişmekte olan ülkelerin ulusal kapasitelerini artırmaya çalışmaktadır. Ayrıca, yaşlanma konusuna daha fazla dikkat çekmek amacıyla Birleşmiş Milletler tarafından 1999 yılı “Yaşlılar Yılı” olarak ilan edilmiştir.

Resim 1.4: 1999 yılının Birleşmiş Milletler tarafından “Yaşlılar Yılı” ilan edilmesi

UYGULAMA FAALİYETİ

Çevrenizde yaşlılara verilen önemi araştırmak için aşağıdaki ölçütleri dikkate alarak bir anket hazırlayınız.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Çevrenizdeki yaşlıları araştırınız.	➤ Ailenizden öğrenebilirsiniz. ➤ Mahalle muhtarına danışabilirsiniz.
➤ Anket hazırlama tekniklerini araştırınız.	➤ İnternette araştırma yapabilirsiniz. ➤ Öğretmenlerinize sorabilirsiniz.
➤ Yaşlıların fiziksel durumlarını ortaya koyabilecek sorular hazırlayınız.	➤ Yaşlıya bir hastalığının olup olmadığını sorabilirsiniz. ➤ Kişisel işlerini nasıl yaptığını ortaya koyabilecek sorular hazırlayabilirsiniz.
➤ Yaşlıların sosyal konumlarını ortaya koyabilecek sorular hazırlayınız.	➤ Kimlerle yaşadığını ortaya koyabilecek sorular hazırlayabilirsiniz. ➤ Sosyal güvence durumu ile ilgili sorular hazırlayabilirsiniz. ➤ Mesleği ve eğitim durumu ile ilgili sorular hazırlayabilirsiniz. ➤ Zamanını nasıl değerlendirdiği ile ilgili sorular hazırlayabilirsiniz.
➤ Yaşlıların ruhsal konumlarını ortaya koyabilecek sorular hazırlayınız.	➤ Geçmiş ve şu anda yaşadığı durumun değerlendirmesini ortaya koyabilecek sorular hazırlayabilirsiniz.
➤ Anket sorularını kâğıda yazınız.	➤ Bilgisayar kullanarak yazabilirsiniz. ➤ El yazınızla yazabilirsiniz.
➤ Anket sorularını çoğaltınız.	➤ Fotokopi makinesinde çoğaltabilirsiniz.
➤ Anket sorularını çevrenizde bulunan yaşlılara uygulayınız.	➤ Komşularınıza ve akrabalarınıza uygulayabilirsiniz. ➤ Herhangi bir yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezinden amacınızı açıklayarak randevu talep edebilirsiniz. ➤ Anket soruları sormadan önce izin alabilirsiniz.
➤ Anket sorularını değerlendirebilirsiniz.	➤ Anketi uyguladığınız kişi sayısı ile her soruya verilen cevapları ayrı ayrı değerlendirerek bir yargıya varabilirsiniz. ➤ Her anket sorusunu ayrı ayrı yorumlayabilirsiniz.
➤ Anket sonucunda edindiğiniz bilgileri arkadaşlarınızla paylaşınız.	➤ Arkadaşlarınızın sonuçları ile sizin elde ettiğiniz sonuçları karşılaştırarak ortak bir sonuç raporu ortaya koyabilirsiniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere doğru sözcükleri yazınız.

1. Yaşlanma bireysel bir değişim olarak kişinin ve ruhsal yönden gerilemesidir.
2. Türkiye’de yaşlılık sorunu demografik, ekonomik ve yapıdan kaynaklanan nedenlerle endüstrileşmiş Batı toplumlarının gerisinden gelmektedir.
3. Yaşlılarla ilgilenen bilim dalları sosyal vedir.
4., yaşlılıkla ilgili olabilecek bütün psikososyal konuları ve hastalıkları inceleyen bilim dalıdır.
5., bir ülkenin istihdam yapısı ve dokusu, çevre faktörleri, sosyal güvenlik sistemleri, sosyal hizmetleri, ölüm ve doğum tabloları, gelir, eğitim, beslenme, sağlık hizmetleri ve diğer sosyal faktörlerin yaşlılar ile ilgili bilgilerin ışığı altında yaşlıların yapılarına uygun olarak tanzim edilmesidir.
6. Günümüzde yaşlılık ile ilgili politikalar ve programlar ve genel sağlığı artırmaya odaklanmaktadır. Üretken, başarılı ve bağımsız bir yaşlanma hedeflenmektedir.
7. 27.05.1983 tarihinde Resmî Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe giren 2828 sayılı ve Kanunu ile sosyal hizmetlere ilişkin faaliyetlere devletin denetim ve gözetiminde halkın gönüllü katkı ve katılımı da sağlanarak bir bütünlük içinde yürütülmesi esası getirilmiştir.
8. İlk defa 1982 yılında.....’da yaşlanma ile ilgili politikaları belirlemek adına “1.Yaşlılık Asamblesi” düzenlenmiştir.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise bir sonraki öğrenme faaliyetine geçiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-2

AMAÇ

Türkiye’de yaşlılara götürülen hizmetleri inceleyebileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Bulduğunuz çevrede yaşlılara götürülen hizmetleri araştırınız.
- Yaşlılara yapılan sosyal yardımları araştırınız.
- Edindiğiniz bilgileri arkadaşlarınızla paylaşınız.

2. TÜRKİYE’DE YAŞLILARA GÖTÜRÜLEN HİZMETLER

Yaşlılara verilen hizmetlerin tarihi incelendiğinde yardım biçimlerinin toplumların toplumsal ve kültürel yapılarına ve inançlarına göre kalıplaştığı görülmektedir. Türk toplumunda her dönemde yaşlılara yardım edildiği ve yaşlıların korunmaya alındıkları eski kurumların varlıklarından anlaşılmaktadır.

Türk toplumunda, yaşlılara götürülen hizmetleri; Cumhuriyet Dönemi öncesi ve sonrası olmak üzere iki dönemde ele almak mümkündür. Türk kültüründe kökleşmiş olan sevgi ve merhamet duyguları, çocuk ve yaşlı haklarını aile davranışının odak noktası hâline getirmiştir. Türkler Şamanizm inançlara sahip oldukları dönemde şamanlar, genellikle yaşları ve deneyimleriyle toplumun manevi yaşamında etkili kişilerdir. Oğuzlar döneminde de büyüklere son derece bağlılık ve saygı vardır. Eski Türklerde kabile yaşamının gelişmesi ile tecrübeli yaşlıların zamanla topluluk içinde çok yararlı, saygın kişiler olduğu kabul edilmeye başlanmış ve bu durum töre hâline gelmiştir. Türklerde sosyal yardımla ilgili inanç ve geleneklerin öteden beri var olduğu anlaşılmaktadır. Türkler, İslamiyet’i kabul ettikten sonra da dinsel inancın gereği olarak muhtaç ve güçsüzlere yardım etmişlerdir. Fitre ve zekâtın diğer gruplarla birlikte öncelikle yaşlılara verilmesi bu yardımları daha anlamlı kılmıştır.

Yaşlıları koruma hizmetini veren ilk kurum Selçuklular döneminde 11. yüzyılda kurulmuştur. Sivas’ta 11. yüzyılda Rehaoğulları tarafından yaptırılan darülreha (huzurevi), Mısır’da Erbil Atabeyi Muzaffereddin Ebu Sait tarafından yaptırılan gökbörü tesisleri, dört darülaceze ve dullar için barınma tesisi bulunmuştur. Memluklular döneminde 13. yüzyılda Kahire’de açılan Seyfettin Kalavun Hastanesi ve Tesisleri dul kadınlara ve yaşlılara hizmet vermiştir. Osmanlılar döneminde imarethaneler, aşevleri ve tekkelerin muhtaç yaşlılara hizmet verdikleri bilinmektedir. Sosyal hizmetler 19. yüzyıla kadar vakıf kuruluşları tarafından veriliyordu. Bu alanda hizmet veren kamu kuruluşları ve hayır kurumları 19. yüzyılda kurulmaya başlamıştır. Bu kuruluşlar diğer ihtiyaç gruplarının yanında yaşlılara da

hizmet vermiştir. Bunların arasında yer alan 1868 yılında kurulmuş olan Kızılay Derneği ve 1895 yılında kurulmuş olan Darülaceze, Osmanlılar döneminde kurulup günümüze kadar hizmetlerini devam ettiren kurumlardır. II. Abdülhamit Devri'nde öncelikle sakat ve yoksul erkek, kadın ve kimsesiz çocukları korumak için hizmete giren Darülaceze, günümüzde İstanbul Belediyesi'ne bağlı, döner sermaye ile yönetilen bir kurumdur. Amacı din ve ırk ayrımı gözetmeden düşkünleri barındırmak, ümitsizlikten kurtarmak ve onlara rahat bir yaşam sağlamaktır.

Resim 2.1: Yaşlıların daha güzel bir yaşlılık geçirmesini sağlayan huzurevleri

Cumhuriyet sonrası dönemde ise 1930 tarihinde yürürlüğü giren 1580 sayılı Yasa ile ilk defa kamu kuruluşu olan belediyelere bakıma muhtaç kişilerin (yaşlıların) korunması, yaşlı evleri yapma ve yönetme yükümlülüğünün getirilmesi üzerine değişik illerde aceze evleri, güçsüzler yurdu, düşkünlerevi ve huzurevi adı altında yatılı yaşlı kuruluşları açılmıştır.

Her türlü sosyal yardım ve güvenlik hizmetlerini düzenlemek, korunmaya muhtaç yaşlı, çocuk ve özürülülerin bakımı, yerleştirilmesi ve rehabilitasyonu ile çalışma gücünden yoksun yoksul kimselerin sosyal güvenliğini sağlamak üzere 3017 sayılı Sağlık Sosyal Yardım Bakanlığı Teşkilat Kanunu'nun 17. maddesine istinaden 225 sayılı Kanun'un 4. maddesi ile 1963 yılında Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına bağlı ilk huzurevi 1966'da Konya'da, ikincisi ise Eskişehir'de açılmıştır.

1982 Anayasası'nın 61. maddesi sosyal hizmetler alanına giren grupları açık bir şekilde belirlemiş ve Anayasa'nın bu hükmü doğrultusunda hazırlanan 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ile sosyal hizmetlere ilişkin faaliyetlerin devletin denetim ve gözetiminde halkın gönüllü katkı ve katılımı da sağlanarak bir bütünlük içinde yürütülmesi esası getirilmiştir.

2828 sayılı Kanun'un 4. maddesinde belirtilen genel esaslar dâhilinde muhtaç yaşlıların tespiti, korunması, bakımlarının sağlanması ile ilgili hizmetleri yürütmek, bu hizmetler için gerekli sosyal hizmet kuruluşlarının tesisi ve işletilmesi ile ilgili görevleri yerine getirmek üzere aynı Kanun'un 10'uncu maddesinin (f) fıkrasına dayanılarak "Yaşlı Hizmetleri Daire Başkanlığı" kurulmuştur.

Ülkemizde evde bakım hizmeti sunan kuruluşların sayıca son derece yetersiz olması, genel sağlık sistemi ile bütünleşmiş evde bakım hizmetinin bulunmaması ve evde bakım hizmetlerinin maliyetinin sağlık güvencesi sağlayan kurumlar tarafından karşılanmaması bakım gerektiren kişiler için evde bakılabileceği hâlde hastaneye ya da rehabilitasyon merkezlerine başvurulmasına neden olmaktadır. Ayrıca bakım verenlerin bakım verme konusundaki bilgilerinin yetersiz olması evde bakılan kişilerin yaşam sürelerinde kısaltmaya neden olmaktadır.

Yaşlılar için verilecek hizmetlerin temel amaçları;

- Kendi evlerinde olabildiğince uzun bir süre bağımsız, rahat ve huzurlu bir şekilde yaşamalarını sağlamak,
- Yaşlılık, evsizlik, bakım gereksinimi gibi durumlara uyum sağlayabilecekleri alternatif yerleşim olanakları sağlamak,
- Fiziksel ya da mental hastalık nedeni ile gereksinim duyulan durumlarda uygun hastane koşulları sunmaktır. Bu amaçlar doğrultusunda çeşitli kamu kuruluşları ve özel kuruluşlar yaşlılara hizmet götürmektedir.

2.1. Kamu Kurum ve Kuruluşlarınca Götürülen Hizmetler

Yaşlı refahının sağlanmasında öncelikle “yaşam kalitesinin” belirlenmesi ve iyileştirilmesi gerekir. Yaşam kalitesinin evrensel ölçütleri; uygun konut koşulları ve donanımlar, yeterli ve dengeli beslenme, giyim ihtiyaçlarının karşılanması, sağlıklı aile ilişkilerinin kurulması, tüketici davranışlarının belirlenmesi, yeterli gelir ve ekonomik kaynakların rasyonel yönetimidir. Yaşlılara sunulabilecek hizmetlerin belirlenmesinde bu ölçütlerin göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Günümüzde de yaşlılara toplumsal ve sosyal destek verilmesi ödevinin sadece devlete ait olmadığı, gönüllü kişi, kurum ve kuruluşlara çok büyük görevler düştüğü gerçektir. Kamu kurum ve kuruluşları, yaşlılara değişik hizmetler sunmaktadır.

2.1.1. Sosyal Güvenlik

Sosyal güvenlik insanlığın eski ve temel gereksinimlerinden biridir. Bu gereksinim, yarınından emin olmak isteğidir. Evrensel bir ilkeye dönüşen ve çağdaş uygarlığın simgesi olan sosyal güvenlik kavramı, bireyin karşılaşacağı ve yaşamı için tehlike oluşturan olaylara karşı bir güvence arayışının ürünüdür. Tehlike ile karşılaşan ve yoksulluğa düşen bireye asgari bir güvence sağlamak isteği sosyal güvenliğin var oluşu nedenidir. Sosyal güvenlik ile toplumdaki her bireyin ekonomik, sosyal, fizyolojik hatta politik risklere karşı korunması amaçlanır ve devletin bu görevi yerine getirmesi beklenir.

Sosyal güvenlik sisteminin kapsadığı önemli sosyal risklerden biri yaşlılıktır. Türkiye’de yaşlılara yönelen hizmetlerden biri de sosyal güvenlik hizmetidir. Belirli bir süre çalıştıktan sonra emeklilik aylığı almaya hak kazanmış kişilerin sosyal güvenliğinin sağlanması yaşlıya yönelik hizmetlerin önemli bir bölümünü oluşturur. Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin sosyal devlet olmasının bir gereği olarak herkese sosyal güvenlik sağlama görevi

1982 Anayasası'nın 60, 61 ve 62. maddelerinde belirtilmiştir. Devletin sosyal risklerin (yaşlılık, maluliyet, ölüm, iş kazası, meslek hastalığı, hastalık, analık, aile masrafları ve işsizlik) oluşmasını engelleyici görevinin yanı sıra sosyal sigortalar yolu ile koruyucu bir rolü bulunmaktadır.

Yaşlıların korunmasına ilişkin maddeleri ile birlikte sosyal güvenliğin herkes için temel hak olduğu 1982 Anayasası'nda belirtilmiştir. Değişen toplumsal koşullar nedeni ile yaşlılara aylık gelir, sağlık yardımları ve bakmakla yükümlü olduğu kişilere sağlık yardımı yapılması sağlanmıştır. Ancak bilindiği gibi Türkiye'de sosyal güvenlik programlarından yararlanan ve gerçek anlamda sigortalı olanların sayısı henüz yeterli düzeye ulaşmamış ve yaygın bir sosyal güvenlik ağı kurulamamıştır. Bu nedenle kapsam dışı kalan insanlar, yaşlılık günleri için sosyal güvenliği tamamlayıcı bir sistem olan bireysel emeklilik sisteminin kapsamına girebilmektedirler.

Yaşlılara sağlanan sosyal güvenlik hizmetleri; Emekli Sandığı Kanunu (5434 ve 2022 sayılı Kanunlar), Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu (506 sayılı Kanun ve bu Kanun'un 20. maddesi ile 2925 sayılı Kanun), Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Kanunu (1479 ve 2926 sayılı Kanunlar) aracılığıyla gerçekleştirilir. Bunların yanı sıra herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna tabi olmayan ve muhtaç durumda bulunan yaşlılara 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu gereği yardım yapılmaktadır.

2.1.2. Sosyal Yardımlar

Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Genel Müdürlüğü ile 1986'da yürürlüğe giren 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu kapsamında; fakr-ü zaruret içinde ve muhtaç durumda bulunan, sosyal güvenlik kuruluşlarına tabi olmayan ve bu kuruluşlardan aylık ve gelir almayan (2022 sayılı Kanun'a göre aylık alan kişiler dâhil) yaşlılar vakfından yararlanmaktadır.

Türkiye'de 2001 yılında yaşanan ekonomik krizin yoksul kesimler üzerindeki etkilerini azaltmak amacıyla 500 milyon dolarlık Dünya Bankası kredi katkısı ile "Sosyal Riskin Azaltılması Projesi" uygulaması başlatılmıştır. Bu bağlamda projeden kısa dönemde krizden etkilenen yoksul kesimlere acil yardım yapılmakta, orta ve uzun dönemde ise şartlı nakit transferi hayata geçirilerek gelir ve istihdam artırıcı mikro projeler desteklenmektedir.

65 yaşını doldurmuş muhtaç, güçsüz ve kimsesiz Türk vatandaşlarına 2001 yılı Haziran ayı sonu itibarıyla 705.108 kişiye yaşlılık, 62.789 kişiye malullük, 180.548 kişiye sakatlık olmak üzere toplam 948.517 kişiye Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Genel Müdürlüğüne bağlı vakıflar tarafından sosyal yardım yapılmıştır.

Türkiye'de sosyal güvenlik mevzuatı, artan ortalama yaşam süresine uygun bir gelişme seyri takip etmemektedir. Doğuşta yaşam beklentisi nüfus projeksiyonlarına göre 2000–2005 döneminde kadın için ortalama 71, erkek için 66 yaştır. Ortalama yaşam beklentisi ise 68 yaştır. Görüldüğü gibi ömür beklentisine göre emeklilik yaşı düşüktür. İkinci bir işte çalışma söz konusu olmaktadır. Ortalama 19 yıl ödenen emekli aylıkları süresi dünya ortalamalarının üzerindedir. Dünya ortalaması ise 7 yıldır.

Hak sahibi olan dul ve yetim sayısı hızla artarken aktif sigortalı sayısında artış olmadığından aktif-pasif dengesi bozulmuş, yaklaşık iki kişi bir emekliye bakar hâle gelmiştir. Bu durum gelişmiş ülkelerde yedi sigortalıya bir emekli şeklindedir.

Türk sosyal güvenlik sisteminde mevcut olan bu sorunlar, yaşlıların sosyal güvenliğine yansımaktadır. Yaşlılar, gerçek ölçülerde bir aylık gelir sahibi olamamaktadırlar. Özellikle tarım kesiminde yaşlıların sosyal güvenlikleri yeterli ölçüde sağlanamamıştır. Ülkemizde “65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Gücsüz, Kimsesiz Türk Vatandaşına Aylık Bağlanması Hakkındaki Kanun”un uygulamaları 1977 yılından beri devam etmektedir. Bu politika, “sosyal devlet” anlayışının bir örneğini oluşturmaktadır.

2022 sayılı Kanun’a göre huzurevlerine girdiklerinde aylığı kesilen yaşlılar, 06.01.1994 tarih ve 21810 sayılı Resmî Gazete’de yayınlanan “65 Yaşını Doldurmuş, Muhtaç, Gücsüz, Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkındaki Yönetmelik”te yapılan değişiklikle aylıklarını almayı sürdürmektedirler. Sosyal güvenlik kapsamı içerisinde emeklilere yapılan sağlık harcamaları giderek artma eğilimi göstermektedir. Kişi başına sağlık harcamaları 1990 için 107, 1995 için 238, 2000 için 421 ve 2005 için 851 Amerikan Doları’dır.

Resim 2.2: Toplumun her kesimini hedefleyen sosyal güvenlik hizmetleri

2.1.3. Sosyal Hizmetler

Sosyal refah ve yaşlıya verilen sosyal hizmetler çerçevesinde sosyal refah kavramı, modernleşme sürecinin hızlı sanayileşme ve kentleşme olgusu ile ailenin fonksiyonlarının toplum tarafından üstlenilmesi sonucu bireylerin yaşam standartlarını korumayı ve yükseltmeyi amaçlayan hizmetlerin tümünü içermektedir.

Tüm dünyada ve ülkemizde de tıbbın ilerlemesi sonucu insan ömrünün uzaması ile yaşlı nüfusta artış gözlenmektedir. Ayrıca sanayileşme ve kentleşme süreci içerisinde geniş ailenin çekirdek aileye dönüşmesi, kırsal bölgelerden kentsel bölgelere göç, kadının çalışma hayatına girmesi ve geleneksel kültür ve değerlerdeki değişimler yaşlıların aile içindeki eski rolünü yitirmesine neden olmakta, yaş prestij sağlayan bir öge olmaktan çıkmakta, kuşaklar arasındaki farklılıklar nedeniyle de yaşlıların evde bakımı büyüyen bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yukarıda belirtilen nedenlerle her geçen gün sayıları artan, sosyal ve ekonomik yönden yoksunluk içinde bulunan muhtaç yaşlı kişilerin huzurlu bir ev ortamı içinde yaşamlarını devam ettirmelerini, fiziksel ve ruhsal sağlıklarının korunmasını, sosyal

ilişkilerinin geliştirilmesini ve devam ettirilmesini; huzur, güven ve refah içinde yaşamalarını sağlamak amacıyla huzurevlerinin açılmasına ihtiyaç duyulmuştur.

Sosyal hizmetin çeşitli gönüllü kuruluşlarla ve kamu kuruluşları tarafından dağınık ve programsız yürütülmesi karşısında verilen hizmetlerin bir şemsiye altına alınması amacıyla 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu yürürlüğe girmiştir. Kanun'un 34. ve 35. maddeleri doğrultusunda hazırlanan ve 3 Eylül 1997 tarih ve 23099 sayılı Özel Huzurevleri ve Yaşlı Bakımevleri Yönetmeliği yürürlüğe girmiştir.

Özel Huzurevleri ve Yaşlı Bakımevleri Yönetmeliği hükümleri gereği; 55 ve daha yukarı yaşlarda olup sosyal ve/veya ekonomik yönden yoksunluk içinde bulunan, kuruluş bakımına ihtiyacı olan yaşlı bireylerin özel huzurevlerinde, özel bakıma ihtiyaç duyan yaşlıların ise bakımevlerinde bakım ve korunmaları sağlanmaktadır.

➤ **Özel huzurevi hizmeti veren kuruluşlar Üç başlık altında toplanmaktadır. Bunlar;**

- Dernek ve vakıflara ait kuruluşlar,
- Azınlıklara ait kuruluşlar,
- Gerçek kişilere ait kuruluşlardır.

HUZUR EVLERİ	KAPASİTELERİ
Dernek ve vakıflara ait huzurevleri	302147
Azınlıklara ait huzurevleri	7979
Özel huzurevleri	642233
	TOPLAM: 1015369

Tablo 2.1: Huzurevleri ve kapasiteleri

➤ **Kamu kurum ve kuruluşlarındaki sosyal hizmetler**

2828 sayılı Kanun'un 34.ve 35. maddeleri doğrultusunda 19422 sayılı "Kamu Kurum ve Kuruluşları Bünyesinde Açılacak Huzurevlerinin Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmelik" 05.04.1987 tarihinde Resmî Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmelikte; kamu kurum ve kuruluşları bünyesinde açılacak huzurevlerinin açılış, çalışma, fiziki şartlar, personel şartları, teftiş ve denetim işlem ve esasları mevcut mevzuata uygun bir şekilde belirlenerek çağdaş anlayış ve şartlara uygun düzeyde hizmet vermelerini sağlamak amaçlanmıştır.

T.C. Emekli Sandığı 5434 sayılı Kanunu'na göre; yaşlılara dönük hizmet uygulamaları dinlenme ve bakımevleri aracılığı ile yürütülmektedir. Sandık, yaşlılara yönelik hizmetlerini 1985 yılında hizmete açılan 570 kapasiteli İstanbul Etiler Dinlenme ve Bakımevi ile 2001

yılında hizmete açılan 1125 kapasiteli İzmir Narlıdere Dinlenme ve Bakımevi aracılığıyla sürdürmektedir.

Dinlenme ve bakımevlerinde kalan yaşlılardan sürekli ya da geçici olarak yatağa bağımlı veya fiziksel - zihinsel gerilemeleri nedeniyle özel ilgi, destek ve korumaya gereksinim duyanların bakım ve rehabilitasyonlarını sağlamak için özel bakım üniteleri de mevcuttur.

2002 yılı Ocak ayında Ankara'da 316 kapasiteli 75. Yıl Dinlenme ve Bakımevi hizmete açılmıştır. Bakımevinin "fizik tedavi ve rehabilitasyon ünitesi"nde havuz, tedavi odaları, fiziksel aktivite salonları, sağlık ünitesi, hobi odaları, çok amaçlı salon, kütüphane okuma odaları, pastane, yemek salonları ile dokuz adet dinlenme odası ve çarşı yer almaktadır.

Resim 2.3: Huzurevinden bir oturma köşesi görüntüsü

T.C. Emekli Sandığı, bir yandan kurum bakım hizmetini nicel-nitel olarak geliştirirken diğer yandan yaşlılara dönük alternatif hizmet modellerini araştırmaktadır. T.C. Emekli Sandığı Genel Müdürlüğüne düşünülen "Yaşlılara Evde Bakım, Destek ve Yardım Hizmetleri Projesi" doğrultusunda Ankara Bahçelievler ve Aşağı Ayrancı semtlerinde oturan 300 yaşlı ile bir araştırma yapılmış, araştırmada yaşlıların ihtiyaçları ile beklenen hizmet türleri arasında paralellik görülmüştür. Araştırma sonucuna bağlı olarak hazırlanan projede;

- Acil sağlık hizmetleri,
- Gündüzlü hizmet merkezleri,
- Temizlik hizmetleri,
- Sosyal etkinlikler,
- Evlere yemek servisi,
- Tamirat, tadilat işleri ile ilgili hizmetlerin sunulması planlanmıştır.

Ayrıca araştırma sonuçlarında talebin yüksek olması nedeniyle “Gündüzlü Hizmet Merkezi Projesi” de hazırlanmıştır.

Sosyal Sigortalar Kurumu Başkanlığı Sağlık İşleri Genel Müdürlüğüne bağlı olarak faaliyet gösteren Türkiye genelindeki tek huzurevi, Manisa ilindeki Salihli Huzurevi’dir. 1983 yılında faaliyete başlamıştır. Huzurevinin kapasitesi 50 yaşlı olup şu anda 25 yaşlıya hizmet verilmektedir. Yaşlıların gereksinimlerinin karşılanması, hizmette etkinliğin ve iş mükemmelliğinin sağlanması amacıyla huzurevinin İSO-9002 kalite belgesi alma girişimleri sonucu gerekli eğitim çalışmalarına başlanmıştır.

Resim 2.4: Yaşlılara evlerinde yardımcı olan sosyal yardım kurumları

Bazı illerdeki halk eğitim merkezi müdürlüklerinin katkılarından da yararlanmak suretiyle huzurevindeki yaşlılara temel gereksinimlerinin yanı sıra eliş kursları, kütüphanede kitap okumaları sağlanmakta, özel günler için sosyal aktiviteler düzenlenmekte, psikolojik ve sosyal sorunlar dinlenmekte, gezi ve eğlence tertiplenmektedir. Emekli Sandığı’ndan maaş alan 60 yaş ve üzeri emekli, dul, yetim ve beden özürlülerden isteyenlerin maaş ve vergi iade tutarları, konutta teslim havale olarak ödenmektedir.

Ulaştırma Bakanlığına bağlı olarak hizmet veren İstanbul’da 150 kapasiteli bir huzurevi bulunmaktadır. Kurulardan ülke genelinden emekli mensuplar yararlanmaktadır. Yurt içi yolcu taşımaları hizmetlerinden 60 yaş ve yukarısına yüzde 20 indirim uygulanmakta ve aylık indirimli tren tur kartı ile sınırsız seyahat imkânı verilmektedir. Ayrıca emekli personele özel devreler olmak üzere kamp hizmeti verilmektedir. Yaşlılar ve bedensel özürlülerin PTT hizmetlerinden rahatça faydalanabilmeleri için olanaklar ölçüsünde bazı çevre düzenlemeleri yapılmıştır. Havalimanı ve meydanlarda, fiziki mekânlarda özürlü tuvaleti vb. düzenlemeler yapılmakta ve bu kolaylıklardan yaşlı yolcular da yararlanmaktadır.

Huzurevi Sayısı	Kapasite
Bakanlıklara Bağlı Huzurevleri	72592
Belediyelere Ait Huzurevleri	212099
Toplam	28 4.691

Tablo 2.2: Kamu kurum ve kuruluşlarına bağlı olarak hizmet veren huzurevleri ve kapasite durumu (2005 yılı)

➤ **Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na bağlı huzurevleri ile huzurevi yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezlerindeki hizmetler**

2828 sayılı Kanun'un 15. maddesi doğrultusunda 24325 sayılı Huzurevleri ile Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği 21.02.2001 tarihinde Resmî Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmelik hükümlerine göre huzurevlerine; maddi ve sosyal yönden yoksunluk içinde olan, ancak günlük ihtiyaçlarını (yeme, içme ve tuvalet gibi) bağımsız olarak karşılayabilen, sürekli tıbbi bakım ve tedavi gerektiren ağır bir hastalık veya sakatlığı bulunmayan, akıl ve ruh sağlığı yerinde 60 yaş ve daha yukarı yaştaki kişiler alınmaktadır.

Huzurevlerine ekonomik gücü yerinde olmayan, kanunen kendisine bakmakla yükümlü kimsesi bulunmayan ya da kanunen kendisine bakmakla yükümlü kimsesi olan fakat yükümlülerin ekonomik gücü yeterli olmayan yaşlılar ücretsiz, ekonomik gücü yerinde olan ancak sosyal yoksunluk içinde bulunan yaşlılar ücretli olarak kabul edilmektedirler.

Huzurevlerinde kalan yaşlıların günlük ihtiyaçlarının (yeme, içme, barınma ve temizlik gibi) karşılanmasının yanı sıra tıbbi bakım ve tedavileri de yapılmaktadır. Psikolojik ve sosyal kaynaklı sorunlarının çözümünde yardımcı olunarak sosyal ilişkilerinin geliştirilmesine çalışılmaktadır. Zamanlarının değerlendirilmesi, aktivitelerinin devamının sağlanması, ayrıca besin harcama oranları ve sağlık durumları göz önüne alınarak uygun tarzda beslenmelerini temin amacıyla gerekli tüm hizmetler; doktor, sosyal hizmet uzmanı psikolog, diyetisyen, fizik tedavi uzmanı ve hemşire gibi ihtisas sahibi elemanlar tarafından koordineli bir biçimde verilmeye çalışılmaktadır.

Huzurevlerinde ücretli kalmakta olan yaşlılardan alınacak bakım ücretleri, her mali yılda Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğüne tespit edilen miktarlar üzerinden aylık olarak tahsil edilmektedir. Bu ücretlere yeme, içme, barınma ve her türlü bakım giderleri dâhil bulunmaktadır. “Vatani Hizmet Tertibinden Şeref Aylığı Bağlanması Hakkındaki 1005 Sayılı Kanun” uyarınca “İstiklal Madalyası” verilerek maaş bağlanan kişiler, bu gelirlerinden başka hiçbir yerden aylık ve geliri olmamak şartıyla varsa eşleriyle birlikte huzurevlerinde ücretsiz olarak kalmaktadır.

Huzurevlerine alındıktan sonra zaman içinde bazı yaşlılarda bedensel ve zihinsel fonksiyon kayıpları nedeniyle sürekli yatağa bağımlı hâle gelme veya kontrol altında bulundurulma sorununun ortaya çıkması ayrıca evlerinde bu duruma düşmüş, aile yanında bakımı güçleşen yaşlıların bakım ve korunmalarının sağlanması özel bakım hizmetlerini

gerekli kılınıştır. Bu nedenle 60 yaşın üzerinde akıl ve ruh sağlığı yerinde, bulaşıcı ve habis tümöral ya da sürekli tedavi gerektiren bir hastalığı bulunmayan yatağa bağlı (yatalak, felçli ve sakat) yaşlıların bakım ve korunmalarını sağlamak amacıyla huzurevleri bünyesinde özel bakım bölümleri açılmıştır.

Huzurevlerinde kalmakta iken yatalak ve felçli duruma düşen yaşlılar bu bölümlere öncelikle yerleştirilmekte, boş yatak bulunduğu takdirde aciliyeti olan yeni müracaatlar kabul edilmektedir. Ekonomik yoksunluk içinde bulunan yaşlıların devlet hastanelerinde ücretsiz olarak bakım ve tedavileri yaptırılmakta; ilaç, protez ve benzeri ihtiyaçları karşılanmaktadır.

Bakım hizmeti almakta olan yaşlılardan yüzde 60'ı normal bakım, yüzde 20'si özel bakım hizmetinden yararlanmaktadır. Artan talep nedeniyle 2001 yılından itibaren yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezleri sayı ve kapasiteleri ile “özel bakım bölümü” olan huzurevi sayı ve kapasitesinin mevcut kapasiteye oranla yüzde 30'a çıkarılması hedeflenmiştir. Merkez ve bölüm hizmetlerinin personel, donanım vb. yönleriyle yeniden değerlendirilmesi yapılmış ve “yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezi”ne dönüştürülecek huzurevleri saptanarak her huzurevinde “özel bakım bölümü” tesis edilmesine yönelik çalışmalar gerçekleştirilmiştir.

Resim 2.5: Yüzde 60'ı normal bakım hizmeti alan yaşlılar

Yaşlı açısından değerlendirildiğinde geleneksel aile içinde saygın bir yeri, otoritesi olan yaşlının aile dışında bir bakım biçimi olan huzurevine yerleştirilmesi özellikle yaşlı açısından kolay kabullenilir bir durum değildir. Toplumdaki statüsünü yitirmek ve evinde alıştığı yaşamdaki vazgeçmek yaşlı için zor bir olgudur. Yaşlı için evi; bildiği, hâkim olduğu, içinde kendini güvende ve özgür hissettiği, anlarıyla beraber olduğu bir ortamdır. Huzurevi ise çevre denetimini görel olarak yitirdiği, ilk kez karşılaştığı farklı kültürlerden gelmiş insanlarla birlikte yaşamak zorunda olduğu yeni bir ortamdır. Bu nedendir ki ülkemizde yaşlının mümkün olduğunca evinde, yakın çevresinden koparılmadan ihtiyaçlarının karşılanarak bakımlarının sağlanması yönünde çalışmalara başlanmıştır.

➤ Yaşlı dayanışma merkezlerindeki hizmetler

Yatılı kurum bakımına gereksinim duymayan, ekonomik ve sosyal durumu ne olursa olsun ev ortamında yaşayan yaşlıların sosyal ve psikolojik gereksinimlerini karşılamak ve onların izole edilmelerini engellemek amacıyla yaşlı dayanışma merkezleri (YDM) açılması yönünde çalışmalar başlatılmıştır.

2828 sayılı Kanun'un gereği açılan bu merkezler; yaşamını evde yalnız veya ailesi ile birlikte sürdüren yaşlıların boş zamanlarını değerlendirmelerine rehberlik ve mesleki danışmanlık yapmak, kendi olanakları ile karşılamakta güçlük çeken bireylere yardımcı olmak için kurulmuştur. Yaşam koşullarını iyileştirmek, günlük yaşamla ilgili etkinliklerine yardımcı olmak, sıkıntı çektikleri konularda destek hizmetleri vermek ve sosyal ilişkilerini ve aktivitelerini artırmak amacını taşımaktadır.

Bu merkezler aynı zamanda üyelik sistemine göre çalışarak boş zamanı değerlendirmek amacı ile toplantılar düzenleme, tartışma ortamları yaratma, gazete ve dergi okuma, ortak etkinliklerde bulunma (tiyatro, sinema, piknik, gezi, oyun oynama vb.) gibi pek çok çalışmayı da yürütür. Merkezde yaşlıların günlük yaşamlarını değerlendirmek amacı ile resim, müzik, el becerileri vb. çok çeşitli kurslar düzenlenmektedir. Aynı zamanda sağlık durumu yeterli olan yaşlılar, diğerlerinin bakım ve destek hizmetlerinde etkin rol alabilirler. Kitle örgütleri ile işbirliğine giderek sosyal oluşumlar sağlayabilirler. Merkezin yönetimini gerçekleştirdikleri gibi toplumda yeni roller de üstlenebilirler.

Merkezin önemli görevlerinden biri de eğitici etkinliklerdir. Özellikle yaşlıları yakından ilgilendiren dengeli ve düzenli beslenme, sağlık eğitimi, sosyal katılım, yaşam boyu spor ve sosyopsikolojik sorunlar konularında konferanslar ve eğitim çalışmaları yapılmakta, bireyi yaşama bağlayacak ve toplumsal yaşamdan izole olmadan sosyal ve psikolojik olarak yaşamlarını sürdürebilecekleri ortamların hazırlanması konusunda her türlü etkinlik yaşlıların istekleri doğrultusunda gerçekleştirilmektedir. Bu nedenle sosyal ve psikolojik gereksinimlerinin karşılanmasında destek hizmetleri veren gündüzlü hizmetler, yönerge doğrultusunda hizmet vermeye devam etmektedir.

➤ Yerel yönetimlerce verilen hizmetler

Yerel yönetimlerin görevlerini, sorumluluklarını, yetkilerini işleyişlerini ve uğraşı alanlarını belirleyen 1580 sayılı "Belediye Kanunu" 1930 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Belediyeler; yardıma muhtaç olan yaşlıların barınması için huzurevi yapmakta, ücretsiz muayene ve ilaç yardımı yapmakta; gıda, yakacak, belediye otobüslerinden ücretsiz veya indirimli yararlanmalarını sağlamak gibi görevleri yerine getirmektedir. Ekonomik ve kültürel olarak çok gelişmiş belediyeler ise seminer ve poliklinik hizmetleri, aşevinden evlere yemek dağıtımı, nakdi yardım, ambulansla evden alınarak sağlık hizmeti verilmesi, özel gün kutlamaları, sinema, tiyatro ve davetlere belediye ile gönüllü kuruluşlar tarafından gezi programları düzenlenmektedir. Ancak bu görevler, özellikle büyükşehir belediyeleri ile nüfus ve gelişmişlik bakımından büyük olan il ve ilçe belediyelerince yerine getirilmektedir. Yerel yönetimler, muhtaç yaşlıya sahip çıkarak yataklı bakım üniteleri ve kimsesiz yaşlılara yiyecek yardımları yapmaktadır. Uzun yıllar yaşlılık alanına bu çerçevede bakıldığından

yerel yönetimlerce işletilen yaşlı kurumlarının adı; ihtiyarlar yurdu, düşkünler yurdu, güçsüzler yurdu, bakım yurdu olarak anılmaktadır. Merkezi yönetimin Konya’da ilk huzurevi açtığı 1966 yılına kadar altı ayrı şehirde yataklı bakım kurumlarıyla yerel yönetimler, Cumhuriyet Dönemi’nin öncüleri olmuşlardır. Bu kapsamda halen ülkemizde yerel yönetimlerce yaşlılara hizmet verilmektedir.

➤ **Türkiye Kızılay Derneği’nin hizmetleri**

Gayrimenkul bağışında bulunan yaşlılara evde bakım hizmetleri verilmektedir. Evde bakım hizmetleri almak isteyen yaşlılara evlerinde sağlık hizmetleri verilmekte; odun, kömür yakacak ihtiyaçları, her türlü masrafları ve bakıcı kadın ücretleri dernek tarafından karşılanmaktadır. Derneğe ait Akçakoca, Edremit, Bandırma ve Şişli’de toplam 260 kapasiteli dört huzurevi bulunmaktadır.

Resim 2.6: Türk Kızılayı’nın amblemi

2.1.4. Sağlık Hizmetleri

Sağlık Bakanlığı Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü, “21.yüzyılda herkes için sağlık” politikasının beşinci hedefi olarak “sağlıklı yaşlanma ve yaşlıların sağlığı” ile ilgili çalışmalar başlatmıştır. Çalışma kapsamında sektör içi ve sektörler arası toplantılarla mevcut durum, sorunlar tespit edilmiş; amaçları, hedefleri ve stratejileri belirlenmiş olup çalışmalar devam etmektedir.

Ülkemizde geriatri ile ilgili çalışmalar İngiltere’ye paralel olarak ilk defa 1987 yılında İstanbul Üniversitesi Haseki Tedavi Kliniği’nde başlamıştır. 1978’de İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi (İÜCTF) İç Hastalıkları Anabilim Dalı içinde bölüm olarak faaliyet göstermiş, 1981’de 2547 sayılı Kanun’a uygun olarak İÜCTF İç Hastalıkları Anabilim Dalı içinde bilim dalı olarak yer almıştır.

Geriatri bilim dalının 20 yataklı servisi ve rehabilitasyon ünitesi bulunmaktadır. 60 yaşın üstünde dâhili problemi olan, yatarak tedavi edilmesi gereken hastalara sağlık hizmeti sunulmaktadır. Yatan hastaların hastalıkları ile ilgili rehabilitasyonu, yara bakımı, eve çıktıklarında evde bakım ve uyum problemleri fizik tedavi uzmanı tarafından

sağlanmaktadır. Diyetisyen, yaşlı hastanın hastanede ve hastaneden çıktıktan sonraki diyet programını hazırlamakta, bu konuda yaşlıyı ve yaşlıya bakan kişileri eğitmektedir. Yaşlı bakımı ve tedavisi özellik içerdiğinden hemşireler bu konuda eğitilmektedir. Haftada üç gün poliklinik hizmeti ile hastaların ayakta tedavileri yapılmakta, sağlığın korunması ve sürdürülmesi için koruyucu sağlık hizmetleri ve eğitimi verilmektedir.

Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi bünyesinde 1993 yılında geriatri bilim dalı kurulmuştur. Yan dal uzmanlığı için iki adet kadro tahsis edilerek bu kadrolara iki uzman yetiştirilmiştir. Poliklinikte günde yirmi yaşlıya ayakta hizmet sunulmaktadır.

Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi İç Hastalıkları Anabilim Dalı Geriatri Ünitesi Ekim 2001 tarihinde kurulmuş ve hizmet vermeye başlamıştır. Ünite bir öğretim üyesi, bir öğretim görevlisi ve iki uzman doktordan oluşmaktadır. 65 yaş üstü hastalara geriatri poliklinik hizmeti ve İç Hastalıkları Anabilim Dalı'na ait yataklarda ise yatan hasta hizmeti verilmektedir. Tüm hastalar, geriatri interdisipliner ekibince (sosyal hizmet uzmanı, fizyoterapist, beslenme uzmanı, iş uğraşı terapisti, hemşire, geriatrist) değerlendirilmektedir. Tıp fakültesi öğrencilerine 4. ve 6. yılda, uzmanlık eğitimi sırasında ise iç hastalıkları, psikiyatri; halk sağlığı araştırma görevlilerine rotasyonları süresince geriatri eğitimi verilmektedir.

GATA İç Hastalıkları Anabilim Dalı içerisinde 1995 yılında geriatri bilim dalı olarak kurulmuştur. İki öğretim üyesi ve bir uzmanlık öğrencisi ile geriatri poliklinik hizmeti ve yatan hasta hizmeti vermektedir.

Tıp fakültelerinin geriatri bölümleri dışında üniversitelerin diş hekimliği, eczacılık, fizyoterapi ve rehabilitasyon, ev ekonomisi, beslenme ve diyetetik, sosyal hizmetler hemşirelik, psikoloji, mimarlık ve çevre tasarımı ve diğer uzmanlık alanlarının ilgili bölümlerinde de geriatri alanında çalışmalar yürütülmekte; çeşitli panel, sempozyum ve kongreler düzenlenmektedir.

2.2. Sivil Toplum Kuruluşları ve Özel Kuruluşlarca Götürülen Hizmetler

2.2.1. Sivil Toplum Kuruluşlarınca Götürülen Hizmetler

Ülkemizde Geriatri Vakfı, Geriatri ve Gerontoloji Derneği, Hacettepe Üniversitesi Geriatrik Bilimler Araştırma Merkezi (GEBAM), Geriatri Fizyoterapistleri Derneği, Milli Eğitim Sağlık Eğitimi Vakfı (MESEV), Türkiye Güçsüzler ve Kimsesizlere Yardım Vakfı, Türkiye Yaşlılık Konseyi Derneği (TURYAK) ve Türkiye Aile Planlaması Derneği gibi sivil toplum kuruluşları yaşlılık ve sağlıklı yaşlanma konusunda çeşitli çalışma ve araştırmalar yapmakta; sempozyum, kongre ve toplantılar düzenlemektedir. Ayrıca Türkiye Sakatlar Konfederasyonu, Türkiye İş Kurumu iş birliğinde “yaşlı-özürlü bakım elemanı yetiştirme sertifika programları” düzenlenmekte ve bu alanda hizmet sunmaktadır. Ayrıca Ocak 2005 tarihinde Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği, Ankara Valiliği ve ilgili üniversiteler ile sivil toplum kuruluşları katkıları ile “Ulusal Eğitime Destek Kampanyası Yaşlıların Yaşam

Kalitesini Yükseltme” girişimi adına çalışmalar başlatılmakla birlikte “yaşlılar için temel ilke, hak ve beklentiler” isimli bir belge yayınlanmıştır.

Resim 2.7: Bir sivil toplum kuruluşunun yaşlılara ev ziyareti

2.2.2. Özel Kuruluşlarca Götürülen Hizmetler

Özel huzurevlerinin yanı sıra büyükşehirlerde gerçek kişiler ile ticaret şirketi şeklinde yapılanmış tüzel kişilere ait polikliniklerde evde bakım hizmeti verilmesi yönünde çalışmalar yapılmaktadır. İhtiyaç duyan yaşlıların ise özel bakımevlerinde bakım ve korunmaları sağlanmaktadır.

Mart 2008 itibarıyla 41’i dernek ve vakıflara; 106’sı gerçek kişilere ait toplam 147 kuruluşun toplam kapasitesi 787’dir. Özel huzurevi hizmetleri 2828 sayılı Kanun dayanağında çıkarılan “Özel Huzurevleri ve Yaşlı Bakımevleri Yönetmeliği (3 Eylül 1997)” ile gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişilerine ait huzurevi ve bakımevlerinin açılış, hizmet, personel ve işleyiş koşulları ile ücret, denetim, devir ve kapatılma işlem ve esasları belirlenmiştir. Bu kuruluşlara kabul edilecek yaşlılarda 55 (+) yaş olma şartı aranır. Sosyal ve / veya ekonomik yönden yoksunluk içinde bulunan, kuruluş bakımına ihtiyacı olan yaşlı bireyler özel huzur evlerinde; özel bakıma ihtiyaç duyan yaşlıların ise özel bakım evinde bakım ve korunmaları sağlanmaktadır.

Resim 2.8: Çalışmalarını Özel Huzurevi Yönetmeliği'ne göre yapan özel huzurevleri

Özel ve resmî bakım ve huzurevlerinin yaygınlaşması, bakıma ihtiyaç duyan yaşlı, hasta ve engelli nüfusun artması "bakım elemanı" mesleğine ihtiyaç olduğunu ortaya koymaktadır. Kurumlarda bu görev, ihale usulü belirlenen temizlik şirketlerinin çalıştırdığı temizlik elemanlarınca yapılmakta, evlerde ise ev hanımları ya da emekli sağlık personeline yapılmaktadır.

Resim 2.9: Yaşlı bakım hizmeti sunan kurum ve kuruluşların insanlara saygılı, sabırlı ve hoşgörülü kişilik özelliklerine sahip elemanlar çalıştırması

Yaşlı bakım hizmetleri sunan kurum ve kuruluşlarda yaşlı bireylerin temel özelliklerini, bakım ve gereksinimlerini bilen, tedavi, destek ve iyileştirme hizmetleri sunabilen, insanları seven, saygı duyan, yaratıcı, hoşgörülü ve sabırlı kişilik özelliklerine sahip olmalıdır. Aynı zamanda yaşlı bireylere bütüncül yaklaşabilen, mesleği ile ilgili kurumsal süreçlere destek verebilen, iyi düzeyde dil ve iletişim becerilerine sahip, mesleki düzeyde nitelikli iletişim kurabilen, disiplinli çalışma ortamlarına uyum sağlayan, bilimsel ve mesleki etik değerleri ilke edinmiş, toplam kalite felsefesini benimseyen elemanlar çalıştırılmalıdır.

Özel huzurevi ile yaşlı bakım merkezlerinde; 55 yaşını bitirmiş yaşlılığa bağlı demans-Alzheimer hastası, ağır felçli, yatağa bağımlı veya özel bakım gerektiren diğer hâllerde başkasının desteğine ihtiyaç duyan yaşlılara 24 saat yatılı hizmet verilebilme olanağı sağlanmıştır.

Yaşlılar için özel olarak hazırlanacak bakım planı ile verilecek hizmetin içerik ve sıklığı saptanarak sosyal çalışmacı, doktor, psikiyatri fizyoterapist, diyetisyen, sağlık memuru, hemşire ve yaşlı bakım elemanından oluşan bir ekip tarafından hizmet sunulacaktır.

SHÇEK bünyesinde açılacak YHM aracılığıyla yaşlılara hizmet merkez binasında ya da evinde sosyal-psikolojik destek hizmeti, hasta olanlara da gündüzlü bakım hizmeti verilebilecektir.

Evde bakılacak olan yaşlılara boş zamanını çeşitli aktivitelerle değerlendirme, sosyal ilişkilerini arttırma ve günlük yaşam aktivitelerini geliştirmesi için ortamının iyileştirilmesi; sosyal, psikolojik ve sağlık ihtiyaçlarının karşılanması, günlük yaşam etkinliklerinin desteklenmesi hizmeti verilebilecektir. Yaşlı ve yakınlarının evde bakım hizmeti talebi ve hizmet gereklerine göre gece/gündüz, hafta sonu ve tatil günleri, gerektiğinde 24 saat kesintisiz ya da saptanan saatlerde verilebilecek, yaşlı yakınlarını bilgilendirici eğitim programları düzenlenebileceği gibi özel, resmî ve hukuki sorunlar için rehberlik ve danışmanlık da yapılabilecektir.

UYGULAMA FAALİYETİ

Bulduğunuz bölgede yaşlılara verilen hizmetleri ve bu hizmetleri veren özel ve kamu kuruluşlarını araştırarak bir sunu hazırlayınız.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Bölgenizde bulunan özel yaşlı bakım merkezlerini araştırınız.	➤ İnternet'ten yapabilirsiniz. ➤ Yakınlarınızdan bilgi alabilirsiniz. ➤ Belediye ve valiliklerin ilgili birimlerinden bilgi alabilirsiniz.
➤ Bölgenizde bulunan kamuya ait yaşlı bakım merkezlerini araştırınız.	➤ İnternet'ten yapabilirsiniz. ➤ Yakınlarınızdan bilgi alabilirsiniz. ➤ Belediye ve valiliklerin ilgili birimlerinden bilgi alabilirsiniz.
➤ Görüşeceğiniz konuları ve soruları tespit ediniz.	➤ Acil sağlık hizmetlerinin bulunup bulunmadığı ile ilgili sorular hazırlayabilirsiniz. ➤ Kurum içi ve kurum dışında kalan yaşlılara ne gibi hizmetler verildiği ile ilgili sorular hazırlayabilirsiniz. ➤ Verilen yatılı ve gündüzlü hizmetlerle ilgili sorular hazırlayabilirsiniz. ➤ Verilen sosyal etkinlikler ile ilgili sorular hazırlayabilirsiniz.
➤ Bu kuruluşları ziyaret ediniz.	➤ Kuruluşlara gitmeden randevu alabilirsiniz. ➤ Uzaklıklarına ve önem sıralarına göre planlama yapabilirsiniz.
➤ Elde ettiğiniz bilgileri sunu hâline getiriniz.	➤ Bilgisayarda hazırlayabilirsiniz. ➤ Kendiniz yazarak dosya oluşturabilirsiniz. ➤ Asetat kâğıtlarına yazarak tepegöz yardımı ile sunabilirsiniz. ➤ Bilgisayarda hazırlayabilirsiniz.
➤ Sununuzu anlatınız.	➤ Etkili ve vurgulayıcı konuşmaya dikkat edebilirsiniz. ➤ Akıcı ve anlaşılır olmasına dikkat edebilirsiniz. ➤ Anlatımınızı dikkat çekici görsellerle destekleyebilirsiniz. ➤ Zamanı ve enerjinizi verimli kullanmaya özen gösterebilirsiniz. ➤ Soruları cevaplamaya dikkat edebilirsiniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere doğru sözcükleri yazınız.

1. Yaşlılara koruma hizmeti veren ilk kurum döneminde 11. yüzyılda kurulmuştur.
2. 1868 yılında kurulmuş olan “Kızılay Derneği” ve 1895 yılında kurulmuş olan “.....”, Osmanlılar döneminde kurulup günümüze kadar hizmetlerini devam ettiren kurumlardır.
3. 1930 tarihinde yürürlüğü giren 1580 sayılı Yasa ile ilk defa kamu kuruluşu olan bakıma muhtaç kişilerin (yaşlıların) korunması, yaşlı evleri yapma ve yönetme yükümlülüğünü getirilmiştir.
4. 2828 sayılı ve Kurumu Kanunu ile sosyal hizmetlere ilişkin faaliyetlere devletin denetim ve gözetiminde halkın gönüllü katkı ve katılımı da sağlanarak bir bütünlük içinde yürütülmesi esası getirilmiştir.
5. Yaşlıların korunmasına ilişkin maddeleri ile birlikte sosyal güvenliğin herkes için temel hak olduğu..... Anayasası’nda belirtilmiştir.
6. Huzurevlerinde ücretli kalmakta olan yaşlılardan alınacak bakım ücretleri, her mali yılda Genel Müdürlüğüne tespit edilen miktarlar üzerinden aylık olarak tahsil edilmektedir.
7. “21. yüzyılda herkes için sağlık” politikasının beşinci hedefi olarak “sağlıklı yaşlanma ve” ile ilgili çalışmalar başlatılmıştır.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise “Modül Değerlendirme”ye geçiniz.

MODÜL DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

- Yaşlılık aşağıdaki ölçütlerin hangisine göre farklılık gösterir?
A) Topluma ve kişiye
B) Kişiye göre
C) Çağa göre
D) Topluma ve çağa
- Yaşlılarla ilgilenen bilim dalı aşağıdakilerden hangisidir?
A) Sosyal gerontoloji
B) Geriatri
C) Biyoloji ve geriatri
D) Sosyal gerontoloji ve geriatri
- Kronolojik olarak kaç yaş üstünde olan kişiler yaşlı olarak kabul edilmektedir?
A) 65 yaş ve üzerinde
B) 70 yaş ve üzerinde
C) 60 yaş ve üzerinde
D) 75 yaş ve üzerinde
- Organlar düzeyinde fonksiyonların azalması yaşlılığın boyutlarından hangisiyle ilgilidir?
A) Kronolojik yaşlanma
B) Biyolojik yaşlanma
C) Psikolojik yaşlanma
D) Sosyal yaşlanma
- Aşağıdaki kanunlardan hangisi “Büyükşehir Belediyesi Kanunu” olarak kabul edilmiştir?
A) 5216
B) 5820
C) 3225
D) 2032
- Birleşmiş Milletler tarafından ilan edilen yaşlılar yılı aşağıdakilerden hangisidir?
A) 1985
B) 1996
C) 1999
D) 1987

7. Yaşlılara koruma hizmeti vermek için kurulan ilk kurum hangi dönemde kurulmuştur?
A) Memlûklular
B) Selçuklular
C) Osmanlılar
D) 11. Abdülhamit
8. Kızılay Derneği'nin kurulma tarihi aşağıdakilerden hangisidir?
A) 1887
B) 1875
C) 1868
D) 1895
9. Aşağıdaki guruplardan hangisi kamu kurum ve kuruluşlarınca götürülen hizmetlerdir?
A) Sosyal güvenlik-sosyal yardım-sosyal hizmet
B) Sosyal güvenlik-sosyal hizmet
C) Sağlık-sosyal yardım
D) Sosyal hizmet-sağlık-sosyal güvenlik
10. Özel huzurevi hizmeti veren kuruluşlar kaç başlık altında toplanır?
A) 3
B) 4
C) 2
D) 5

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise bir sonraki modüle geçmek için öğretmeninize başvurunuz.

CEVAP ANAHTARLARI

ÖĞRENME FAALİYETİ-1 CEVAP ANAHTARI

1	fiziksel
2	sosyokültürel
3	gerontoloji- geriatri
4	geriatri
5	sosyal gerontoloji
6	yaşam kalitesini
7	Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu
8	Viyana

ÖĞRENME FAALİYETİ-2 CEVAP ANAHTARI

1	Selçuklular
2	Darülaceze
3	belediyelere
4	Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme
5	1982
6	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
7	yaşlıların sağlığı

MODÜL DEĞERLENDİRME CEVAP ANAHTARI

1	D
2	D
3	A
4	B
5	A
6	C
7	B
8	C
9	A
10	A

ÖNERİLEN KAYNAKLAR

- AKÇAY T., M. UYANIK, H. KAYIHAN, **Ev Rehabilitasyonu**, Fizyoterapi Rehabilitasyon Dergisi, 7 (2): 126-134, Aralık-1992.
- AKDEMİR N., C. BİROL, **İç Hastalıkları ve Hemşirelik Bakımı**, 1. Baskı, Vehbi Koç Vakfı Saner Yayınları, İstanbul, 2003.
- Hacettepe Üniversitesi **Geriatric Bilimler** Araştırma Merkezi Yayınları
- **Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayınları**
- **Türkiye Güçsüzler ve Kimsesizler Yardım Vakfı Yayınları**
- **Türkiye Fizyoterapistler Derneği Yayınları**

KAYNAKÇA

- AKÇAY T., UYANIK M., H. KAYIHAN, **Ev Rehabilitasyonu**, Fizyoterapi Rehabilitasyon Dergisi, 7 (2): 126–134, Aralık-1992.
- AKDEMİR N., C. BİROL, **İç Hastalıkları ve Hemşirelik Bakımı**, 1. Baskı, Vehbi Koç Vakfı Saner Yayınları, İstanbul, 2003.
- ADAK N., **Yaşlıların Gayriresmî Bakıcıları Kadınlar, Aile ve Toplum**, Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi, 2 (6), 81-89, 2003.
- DPT Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, **Türkiye’de Yaşlıların Durumu ve Yaşlanma Eylem Planı**
- “**Yaşlılık**”, T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, **1. Özürlüler Şurası Ön Komisyon Raporları**, Takav Matbaacılık ve Yayıncılık Anonim Şirketi S. 184-185, Ankara, 1999.
- “**Yaşlı Hizmetleri**”, T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, **Birinci Sosyal Hizmetler Şurası Ön Komisyon Raporları ve Bireysel Çalışmalar**, Gökçe Ofset Matbaacılık, S. 29–34, Ankara, 2004.
- **ww.manevibakım.com 2010 All Rights Reserved. Gerentoloji Biliminin Yaşlılığa Bakışı**